samen leren met het kind centraal

17/04/2010 | Marcel Schmeier M SEN | www.onderwijsgek.nl

Het is de verantwoordelijkheid van de school om alle kinderen goed te leren rekenen, lezen en spellen. Dit is de belangrijkste taak die een school heeft meegekregen van de maatschappij en de wetgever.
Daarnaast zijn er uiteraard allerlei andere zaken waarvan, meer of minder terecht, verwacht wordt dat de school deze oppakt. Zoals bijvoorbeeld een les over plastic scheiden in het kader van de lessen burgerschapskunde: http://j.mp/dy2Tav

Het is de kunst dat de schoolleider en het team de belangrijkste taak van de school weten uit te voeren: van alle kinderen competente rekenaars, lezers en spellers maken. Dit is namelijk de basis voor een succesvolle deelname aan de maatschappij op zowel economisch als sociaal vlak.

Een belangrijke overtuiging in ons onderwijs is om tegemoet te komen aan de verschillen tussen kinderen: onderwijs op maat, aangepast op de specifieke onderwijsbehoefte van de individuele leerling. Dit komt voort uit de diepe waarde dat kinderen het beste verdienen en centraal moeten staan in het onderwijs. Een mooie waarde.
Een logische gedachte is om daarom de klas zo te organiseren dat kinderen op hun eigen niveau en tempo kunnen werken. Er worden individuele handelingsplannen geschreven en aparte leerlijnen gemaakt. Er worden groepjes gevormd om rekening te houden met de verschillende leerstijlen, interesses, instructiebehoeftes en het tempo van de leerlingen.
Het circuitmodel is een voorbeeld waarbij de groep vrijwel niet meer samenkomt, maar waarin ieder kind een eigen leerweg volgt. Populair op veel scholen, omdat het recht zou doen aan de verschillen.

Verschillen? Verschillen!
Ja er zijn verschillen tussen kinderen.
Maar haal je het beste uit kinderen door sterk geïndividualiseerd onderwijs?

Hoe meer groepen een leerkracht in zijn klas heeft, des te minder contact er tussen de leerkracht en de leerlingen is, des te minder contact er tussen de kinderen onderling is en des te minder contact er tussen sterke en risicoleerlingen is.
Ook de tijd die per kind kan worden besteed aan instructie wordt drastisch verkleind. En juist instructie is voor alle kinderen belangrijk, sterk en zwak. Hoe meer verschillen, hoe minder tijd om voor alle leerlingen een goed programma te realiseren.
Het werken in niveaugroepen zal leiden tot het Matteüseffect: zij die al veel hebben, krijgen meer en zij die weinig hebben, wordt ontnomen wat ze verdienen. Dit naar de parabel uit het Evangelie volgens Matteüs. De verschillen worden steeds groter.
De risicoleerlingen voelen zich minder competent. Uit onderzoek blijkt dat zij zich zowel cognitief als sociaal-emotioneel slechter ontwikkelen als zij worden ingedeeld in niveaugroepen. Zij lopen in hun latere leven een verhoogd risico om buiten de maatschappij te vallen en worden ook vaker delinquent.
Gedragsproblemen zijn een logisch gevolg van een laag competentiegevoel en slokken ook veel tijd van de leerkracht op. Tijd die niet besteed kan worden aan voorbereiding en instructie. De leerkracht moet brandjes gaan blussen. Er zijn programma's sociaal-emotionele vorming nodig of er wordt een externe deskundige ingeschakeld. Er moet worden gewerkt aan het groepsproces, de groepsdynamiek.

Er is nog minder tijd voor instructie en inoefening van de kernvakken. Vooral voor de risicoleerlingen is dit desastreus.
Ik kom soms op scholen waar een leerkracht met acht handelingsplannen werkt, veel gedragsproblemen in de klas heeft, vijf instructieniveaus heeft en ook nog rekening probeert te houden met de leerstijlen en dynamieken van de kinderen. Deze leerkrachten zijn veelal aan het overleven en hebben al het plezier verloren in het lesgeven. Zij zijn bezig met het managen van tijd en het organiseren van hun klas en niet meer met de kinderen.
Zij zijn het slachtoffer geworden van hun waarde dat het kind centraal moet staan. Een mooie waarde, maar helaas niet bereikt. Vaak staat het kind negatief centraal: het kind heeft een probleem, diagnose, rugzakje. Of het is een ‘ lastige groep’ .

Hoe kan dat nou?

Het antwoord schuilt hem in het feit dat de waarde verkeerd wordt vertaald naar principes. Met andere woorden: het kind centraal wordt uitgelegd als aansluiten op allerlei specifieke eigenschappen.
De oplossing is relatief eenvoudig. Het kind centraal zou moeten inhouden dat alle kinderen de vastgestelde leerdoelen behalen. Het kind centraal houdt dus in: de leerstof centraal.
Als de doelen niet worden behaald, dan moet de schuld niet bij het kind worden gelegd: probleem, diagnose, rugzakje en dus lagere verwachtingen. Nee, het kind centraal betekent dat de leerkracht zijn handelen aanpast, zodat de leerling toch de doelen behaalt. Het kind centraal houdt dus in: de leerkracht centraal.

Hoe doe je dat?

Risicoleerlingen hebben geen andere didactieken en aanpakken nodig. Het uitleggen van de leerstof op een andere manier zorgt alleen maar voor meer verwarring. Risicoleerlingen hebben slechts meer instructie en meer tijd voor inoefening nodig.
Het is belangrijk dat de school weet welke leerlingen een verhoogd risico lopen. Dat begint bij de kleuters. Belangrijke signalen waar op gelet moet worden zijn of het kind:

-kan tellen en terugtellen vanaf een gegeven getal;
-kan classificeren en seriëren;
-zaken kan begrijpen en onthouden
-de namen van klasgenootjes kent;
-de dagen van de week kent;
-vlot kleuren en cijfers kan benoemen.

Als een leerling een verhoogd risico loopt dan moet er extra geoefend worden, zodat het toch over kan naar groep 3.

In de volgende groepen is het werken met het Tour de France-model erg effectief. De klas rijdt als een peloton naar de finish, het leerdoel. Alle kinderen halen ook de finish binnen de beschikbare tijd!
Alle kinderen doen mee met de groepsinstructie, alleen krijgen sommige kinderen langer instructie dan anderen. De sterke leerlingen volgen de instructie kort en gaan dan aan het werk, de risicoleerlingen gaan langer door met hulp van de leerkracht.
Kinderen rijden dus allemaal dezelfde etappe. Ze rijden allemaal juichend de finishlijn over. Alleen sommigen met wat meer hulp.

Sterke leerlingen hebben ook instructie nodig. Ook zij hebben recht op de tijd en aandacht van de leerkracht. Zij moeten niet in een plusgroepje op de gang werken. Sommige collega’s noemen dit gekscherend: eenLOI-cursus.

Deze sterke kinderen kunnen zichzelf foute strategieën aanleren. Fout aangeleerd gedrag is moeilijk af te leren. Zij doen dus mee met de instructie, maar wel korter.
Zij volgen géén eigen programma, rijden géén eigen etappe. De uitdaging wordt gezocht in de etappe die de klas rijdt: de leerkracht kan voor hen een extra heuvel inbouwen. Als het leerdoel bijvoorbeeld is om ongelijknamige breuken op te kunnen tellen, dan kan van hen verwacht worden om de antwoorden ook te vereenvoudigen en de hele getallen eruit te halen.

“Sterke leerlingen volgen géén eigen programma, rijden géén eigen etappe.

De uitdaging wordt gezocht in de etappe die de klas rijdt: de leerkracht kan voor hen een extra heuvel inbouwen.”

Ouders betrekken bij het behalen van de leerdoelen verhoogt de kans van slagen. Zij kunnen worden ingezet om de leertijd te verhogen door dagelijks kort thuis te oefenen met hun kind.
Je doet ouders tekort door hen slechts te zien als handige hulp bij het knutselen of bij uitstapjes. Ouders voelen zich serieuzer genomen als zij worden betrokken bij het leerproces van hun kind.
De leerkracht blijft als deskundige eindverantwoordelijk en geeft instructie.

Tot slot is het aardig om eens te kijken wat kinderen zelf zeggen over differentiëren. Helaas is hier niet veel onderzoek over beschikbaar. In 1995 hebben Elbaum, Schumm en Vaugh aan 549 basisschoolleerlingen die in de leerjaren 3, 4 en zaten gevraagd hoe ze hierover denken. Ook een idee om dit onderzoek eens in het klein in je eigen klas uit te voeren.
Zowel de zwakke als sterke kinderen gaven de voorkeur aan heterogeen samengestelde groepen. Zij waardeerden het samen leren en het geven/ontvangen en van hulp van elkaar. Ook gaven zij de voorkeur aan klassikale instructie. Zelfstandig werken was impopulair. Dit komt overeen met het feit dat kinderen tijdens zelfstandig werken minder leren dan dat zij doen tijdens een gezamenlijke inoefening.

Kinderen willen zich competent voelen.
Leerkrachten willen zich ook competent voelen.
Laten we het dus eenvoudig houden en vooral doen wat werkt.
Samen leren met het kind centraal.